

**TEMA RĂZBOIULUI ÎN DRAMATURGIA ROMÂNEASCĂ ȘI FRANCEZĂ
DIN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XX-LEA**

Drd. EMILIA-ELIZA LEOTESCU (MATEI)

Universitatea din Pitești

Abstract: *The socio-political context of the first half of the twentieth century creates a favorable path for writings that promote the principles of the totalitarian system. Thus, the interest of playwrights for theater inspired by the reality of the time or recent history is growing, the theme of the plays being closely related to the fundamental aspects of life. A major theme that crossed the Romanian and French dramaturgy of the last century as a leit-motiv was WAR. Wanting to give the population an impetus to fight, Romanian and French playwrights recall an armed conflict from antiquity that highlights the love of country, courage and sacrificial power of citizens. Thus, a parallel is drawn between the Europe of the first half of the last century, which, threatened by war, does not take any measures to annihilate the danger, and the similar situation from the ancient period of the Trojan War.*

Keywords: *war, conflict, myth, sacrifice, blood, sword;*

Existența celor două Războaie Mondiale în prima jumătate a secolului al XX-lea a influențat în mod inevitabil modul de gândire al oamenilor, relațiile interumane și idealurile fiecărui individ. O temă majoră care a străbătut ca un leit-motiv dramaturgia românească și pe cea franceză a fost războiul, temă exploatată la maximum de Nicolae Iorga (*Cassandra*¹), de Victor Eftimiu (*Atrizii*²), de Mircea Eliade (*Iphigenia*³) sau de Jean Giraudoux (*Război cu Troia nu se face*⁴, *Electra*⁵, *Amfitrion 38*⁶). Inspirat din mitologia greacă, lucrările dramatice scrise în această perioadă refac miturile antice adaptându-le la situația istorică trăită de fiecare autor. Lupta pentru putere, precum și dorința de supraviețuire într-o lume tulburată de ură și mândrie reprezintă realitatea lumii contemporane pe care dramaturgii o aduc în prim plan în piesele scrise în perioada interbelică. Situația actuală trăită de societate este redată în lucrări prin analogia cu Războiul Troian, un conflict militar celebru al antichității care i-a avut ca protagoniști pe eroii ahei și pe inamicii lor. Așadar, revenirea scriitorilor la evenimentele din trecutul îndepărtat are o dublă

¹ Nicolae Iorga, *Cassandra*, Ediția 6 din Biblioteca Literară, Vălenii de Munte, Editura Fondul „Cuvântul”, 1931.

² Victor Eftimiu, *Atrizii*, București, editura „Cultura Poporului”, 1939.

³ Mircea Eliade, *Iphigenia*, în *Coloana nesfârșită. Teatru*, ediție și prefață de Mircea Handoca, București, Editura Minerva, 1996.

⁴ Jean Giraudoux, *Război cu Troia nu se face*, Teatru în românește de Dinu Albușescu, Editura pentru Literatură, 1966.

⁵ Jean Giraudoux, *Electra*, Teatru în românește de Dinu Albușescu, Editura pentru Literatură, 1966.

⁶ Jean Giraudoux, *Amfitrion 38*, Teatru în românește de Dinu Albușescu, Editura pentru Literatură, 1966.

semnificație: pe de o parte dorința de a evada din prezentul apăsător spre alte realități învăluite în mister, iar pe de altă parte, intenția de a realiza prin intermediul evenimentelor istorice o paralelă cu situația actuală. Astfel, disensiunile existente în societatea europeană, precum și criza dezlănțuită înaintea celui de-al Doilea Război Mondial sunt redată în toate cele șase piese prin divergențele ce apar între troieni și greci, motivul declanșării acestora și modul în care a evoluat conflictul exterior.

Scrise între cele două Războaie Mondiale, lucrările prezintă Războiul Troian dintr-o triplă perspectivă: în piesele *Casandra* și *Război cu Troia nu se face*, Nicolae Iorga, respectiv Jean Giraudoux analizează parcursul troienilor din momentul sosirii Elenei în Troia și până la declanșarea luptei, în timp ce în *Iphigenia*, *Atrizii* și *Electra*, Mircea Eliade, Victor Eftimiu și Jean Giraudoux aduc în prim plan războiul din prisma grecilor, respectiv eforturile ostașilor și al conducătorilor pentru obținerea victoriei. De asemenea, cea de-a treia perspectivă are în vedere războiul ca o acțiune a destinului guvernat de zei, piesa *Amfitrion 38* a lui Jean Giraudoux surprinzând cel mai bine datoria cetățeanului aflat în slujba societății.

a. Războiul din perspectiva troienilor

Piesele *Casandra* și *Război cu Troia nu se face* reprezintă pledoarii contra războiului pe care cei doi dramaturgi le expun pentru schimbarea destinului omenirii. Dacă în piesa românească, Nicolae Iorga încearcă prin prezicătoarea *Casandra* să înduplece zeii cu rugăciunile sale pentru a opri invazia greacă: „Sunt astăzi nouă zile de când în rugăciune *Casandra* stă în turnul privehegrii” (*Casandra*, p.66), în drama franceză, Giraudoux îl aduce în prim plan pe Hector, luptătorul care încearcă negocierea păcii cu trimisul grec: „Discuțiile vor fi aspre... se cuvine să-i primim în pace” (*Război cu Troia nu se face*, p.157). Aceeași *Casandra* este exponent al păcii și în piesa lui Giraudoux, aceasta fiind susținătoarea lui Hector în demersul împiedicării războiului.

Dorința de a trăi în libertate și în pace îi determină pe cei doi scriitori să vină cu argumente solide pentru menținerea acestora, minimizarea riscului apariției războiului oferind speranțe omenirii. Văzută drept o cauză puerilă, declanșarea războiului din pricina unei femei este blamată de unii membri ai familiei lui Priam: „Ce a adus ea oare să merite o gâlceavă cu grecii?” (*Război cu Troia nu se face*, p.127), astfel că frumoasa Elena apare drept vinovată de dezbinarea unității familiale cu greu clădită de regele troian. În realitate, gestul răpirii Elenei de către Paris a reprezentat un motiv de conflict pe care grecii l-au invocat din dorința de a cucerii Troia și pe care Giraudoux l-a detaliat în finalul piesei, atunci când a conștientizat că lupta nu poate fi evitată: „Râvniți la bogățiile noastre! Ați făcut să fie răpită Elena, ca să aveți un pretext onorabil de război!” (*Război cu Troia nu se face*, p.192).

Însă, indiferent de cauza războiului, parcursul luptei sperie cetățenii care cunosc pericolul duelului, îmbrățișând „petecul de pace” (*Război cu Troia nu se face*, p.157) ca pe un ideal mult râvnit. Aflați sub conducerea lui Hector, troienii

cunosc însemnătatea luptei și caută cu speranță sprijinul divin pentru stoparea acesteia: „Prevestitoare sacră-nainte-ți ne-nchinăm... Casandra, n-trânsa este scăparea tuturor!” (*Casandra*, p.58-60)

Parcursul războiului este același în cele două piese, declanșarea lui fiind dependentă doar în aparență de Casandra sau de Hector, pacifiștii care fac tot ce le stă în putință pentru evitarea ciocnirilor. Văzută drept ultima variantă la care ar recurge troienii, lupta este „soluția cea mai sărăcicioasă și mai fătarnică pentru a-i egaliza pe oameni” (*Război cu Troia nu se face*, p.164) pe care conducătorul troian o respinge categoric căutând alternative ce implică siguranța oamenilor. Văzut în opoziție cu pacea, războiul primește diferite definiții din partea personajelor: Democos îl vede „în chipul Elenei” (*Război cu Troia nu se face*, p.165), Hecuba „ca pe un dos de maimuță cu fundul roșu, zdrelit și lucios, înconjurat de-o perucă murdară” (*Război cu Troia nu se face*, p.165), în timp ce micuța Polixenia „nu știe prea bine, dar războiul e ceva unde mori” (*Război cu Troia nu se face*, p.166). Singurul care îl definește cu termeni ce implică pacea este Hector, eroul care cunoaște în detaliu implicațiile luptei și repercusiunile acesteia: „Trebuie să știi ce înseamnă pacea pentru cei care luptă de luni de zile. Este ca atunci când cei ce se înecă sau se afundă în nisip dau cu piciorul de fund” (*Război cu Troia nu se face*, p.157).

Deși eforturile pentru menținerea păcii au fost mari, iminența războiului este vizibilă la cei doi dramaturgi, Nicolae Iorga detaliind începutul luptei și moartea lui Hector: „El se mai luptă, dar forțele lui scad... Hector cade-n luptă” (*Casandra*, pp.57-58), spre deosebire de Giraudoux care avertizează cu privire la producerea confruntării armate, fără să prezinte duelul propriu-zis: „Se va face... Porțile războiului se deschid încet” (*Război cu Troia nu se face*, p.197). Duritatea războiului: „Năvala ce ne ține cu lunile-n războiu și scaldă-n sânge câmpul cel roditor al Troiei” (*Casandra*, p.51), precum și consecințele nefaste ale acestuia: „Voind să deie moartea, spre moarte e sortit” (*Casandra*, p.53) îi determină pe oameni la prudență și totodată la analiză. Războiul pentru dragostea unei femei nu mai este agreat de ostașii chinuiți în luptă așa cum apare în piesa franceză: „Unde e frumoasa Elena când murim pe pragul casei?” (*Casandra*, p.50), vinovatul Paris fiind blamat acum pentru gestul nechibzuit care a instigat Grecia la ură: „Ntrebnicul Paris ce știe a fura nevestele frumoase, dar nu încearcă lupta spre a apăra cetatea de ce i-a pus pe cap” (*Casandra*, p.50). Moartea neînfricatului Hector aduce frustrare și în sufletul regelui Priam: „Eu n-am știut de lupta aceasta... Frumosul trup își varsă în brazdă scumpul sânge...S-a dus puterea Troiei” (*Casandra*, p.56), cel care în piesa lui Giraudoux era gata să sacrifice cetatea pentru iubirea unei femei, uitând cu desăvârșire de implicațiile luptei: „Tu n-ai face război pentru nicio femeie?” (*Război cu Troia nu se face*, p.128).

Agreat sau nu, războiul dintre troieni și greci se va produce, Hector fiind mâna de fier a Troiei care va apăra cetatea cu propria viață: „Viteazul Hector, apărătorul nostru” (*Casandra*, p.52). Întreaga țară se bazează pe vitejia conducătorului troian: „Hector, coloana Troiei” (*Casandra*, p.55), iar dezechilibrul acestuia în duelul cu aheii, „surpă temelia cetății” (*Casandra*, p.55). Moartea stă

deasupra fiecărui participant la război, iar în conflictul acesta, ea a căzut asupra lui Hector, „nobilul ostaș” (*Cassandra*, p.56) care plătește greșelile membrilor familiei.

Ca și simbol al războiului se remarcă sângele, un însemn al morții pe câmpul de luptă: „Își varsă în brazdă scumpul sânge” (*Cassandra*, p.56), dar și al nedreptății: „Plătind păcatul vostru cu sângele-i curat” (*Cassandra*, p.58). Un alt simbol al duelului este și sabia, arma folosită în luptă de ostași pentru apărarea țării și pentru obținerea dreptății: „din ciocnirea de săbii sar scânteii” (*Cassandra*, p.55).

Fie că ne raportăm la pledoria împotriva războiului declarată de Giraudoux, fie că analizăm profetia eronată cu privire la luptă a protagonistei lui Nicolae Iorga, destinul omenirii stă sub egida zeilor. Piesele celor doi dramaturgi arată că soarta are o traiectorie deja stabilită și, indiferent de încercările oamenilor, parcursul nu va fi schimbat.

Mitul Războiului Troian reiterat în cele două piese prezintă o altă perspectivă a întâmplărilor, devenind în epoca modernă un pretext de a pleda în favoarea valorilor etice.

b. Războiul din perspectiva grecilor

Tema războiului redată din prisma cuceritorilor greci apare relatată vag atât de dramaturgii români, cât și de cei francezi. Astfel, același Război Troian este adus în discuție și de Mircea Eliade în piesa *Iphigenia*, dar și de Victor Eftimiu în *Atrizii*. Trimitere la război face și Jean Giraudoux în lucrarea *Electra*, însă amintește de modul în care grecii percep atacul corintienilor în timpul domniei lui Egist.

Întorcându-ne la Războiul Troian, observăm că dramaturgii români rememorează în perspectivă modernă întâmplări din timpul acestuia, bravând vitejia armatei elene și modul de coordonare al conducătorului Agamemnon. În ambele piese, războiul este văzut ca un act de curaj pe care aheii îl întreprind din dorința de a scăpa de sărăcie, văzând în pământul troian un mod de depășire a condiției sociale precare: „Ne-am săturat de sărăcie. Poftim pământuri bogate, tânjim după belșugul asiaticilor” (*Iphigenia*, p.6).

Dacă Mircea Eliade prezintă războiul din momentul plecării grecilor în expediție și până la atacul propriu-zis al Troiei, Victor Eftimiu aduce în prim plan frânturi din timpul luptei, insitând pe victoria aheilor asupra troienilor.

Raportându-ne la prima piesă, observăm că Mircea Eliade deschide lucrarea cu prezentarea ostașilor ahei aflați „pe țărmurile Aulidei de mai bine de trei luni” (*Iphigenia*, p.3), așteptând timp favorabil plecării pe mare. Dorința soldaților de a pleca la luptă este descrisă amănunțit de dramaturgul român care pune accent pe importanța implicării oamenilor în parcursul țării. Ignorând motivul invocat inițial de rege, respectiv recuperarea Elenei din mâinile elenilor: „Eu n-am plecat la luptă ca s-o aduc înapoi pe Elena” (*Iphigenia*, p.6), ostașii greci doresc să-și împlinescă visul cuceririi Asiei: „Agamemnon ne-a fâgăduit stăpânire asupra bogatelor cetăți din Asia” (*Iphigenia*, p.6). Sărăcia care le-a marcat întreaga existență: „Noi suntem săraci! Helada toată e săracă!” (*Iphigenia*, p.6) i-a făcut pe oameni să uite de principiile morale, luptând cu toate armele împotriva

adversarilor. Chemarea la luptă a aheilor de către marele strateg Agamemnon a fost primul pas către război făcut fără împotrivire de oamenii din Aulida, aceștia privind țelul final, respectiv „aurul Troiei” (*Iphigenia*, p.7). De asemenea, pedicile apărute în calea succesului nu i-au speriat pe ahei, aceștia cerând cu insistență regelui să împlinească porunca zeilor pentru eliberarea drumului către Asia: „Îi dăm și o jertfă omenească!...Jertfim și pornim spre Troia!” (*Iphigenia*, p.7).

Aflat în fruntea războiului, regele Agamemnon este căpetenia pe care grecii au ales-o pentru a-i coordona în drumul lor spre victorie. Considerat de toți cei din jur drept „Marele Strateg” (*Iphigenia*, p.13) capabil să înfrunte orice pericol, Agamemnon nu poate dezamăgi o armată de oameni cu îndoielile sale, motiv pentru care acesta își sacrifică familia în detrimentul puterii: „Nu bănuiam că se plătește atât de scump puterea” (*Iphigenia*, p.15).

Marea însemnătate a războiului reiese și din jertfa omenească săvârșită de conducătorul grec, cel care și-a ucis propria fiică pentru a obține pacea divină necesară în parcursul luptei: „Iphigenia va fi astăzi jertfă Artemisei pentru ca zeița împăcată să liniștească furia vânturilor” (*Iphigenia*, p.34). Împăcarea cu zeii care guvernează lumea este pasul pe care marele conducător a fost nevoit să-l facă pentru a-și împlini un vis din tinerețe, acela de a extinde „împărăția Grecilor peste toată Asia” (*Iphigenia*, p.15).

Privind către cea de-a doua piesă, observăm că Victor Eftimiu rememorează războiul prin prisma sacrificiilor cerute de confruntarea armată, obținerea victoriei aheilor fiind esențială pentru parcursul ascendent al Greciei. Spre deosebire de Eliade, Eftimiu nu își îndreaptă atenția asupra luptei propriu-zise, ci prezintă situația grecilor de după Războiul Troian, precum și implicațiile impuse de victorie. Cucerirea Asiei și recuperarea Elenei au reprezentat punctele de interes ale conducătorului aheu, obiective pe care marele strateg a reușit să le atingă cu ajutorul divin: „„Zei care la Troia v-au ocrotit norocul” (*Atrizii*, p.45). Bucuria succesului este însă umbrată de tributul cerut de zei pentru sprijinul oferit pe mare, astfel că prețul puterii se dovedește a fi mai mare decât capacitatea de a oferi a omului: „Stau la pândă plătindu-ți bucuria cu cea mai grea osândă” (*Atrizii*, p.53). Strateg cu experiență, Agamemnon interpretează mesajul zeilor prin prisma invidiei omului: „Nu zeii, ci oamenii lovesc! Tovarășii de luptă orbiți de-a mea splendoare” (*Atrizii*, p.50), tributul fiind doar un pretext răspândit în cetate pentru revolta armatei.

Astfel, războiul ce părea câștigat prin cucerirea Troiei se dovedește a fi în continuare deschis prin răzvrătirea soldaților care cer plata în numele zeilor: „Sosesc mereu trimiși ai flotei...cer făgăduita pradă” (*Atrizii*, p.48). Greu încercat în viața de război, Agamemnon trebuie să îndure din nou sacrificiile pentru „a ține cu fruntea sus, cununa” (*Atrizii*, p.52), statutul de conducător impunând toate acestea. Îndemnul la luptă spre împlinirea visului de mărire, promovată în trecut de marele strateg: „marea faptă nu trebuie-nteruptă” (*Atrizii*, p.46), este amintit acum de ostașii care doresc să ducă la bun sfârșit expediția fără să țină cont de suferințele pricinuite: „Corăbieri, strategi, soldatul cel din urmă... vin să dea cetății, palatului, asaltul” (*Atrizii*, p.49). Statutul de „eroul și rege-al regilor” (*Atrizii*, p.47) pe care

Agamemnon l-a obținut după ani de confruntări armate, îl determină pe conducătorul Aulidei să pună pe primul plan puterea. Fiind incapabil să renunțe la „slava trecătoare” (*Atrizii*, p.56), regele sacrifică familia, demonstrând încă o dată că dragostea de țară este mai presus decât „iubirea de părinte” (*Atrizii*, p.57).

Așadar, tema războiului este privită în piesă dintr-o perspectivă nouă, adaptată situației contemporane, sacrificiul propriuși îndemnul la luptă fiind elemente care susțin capacitatea omului de a se dedica idealului național.

Ca temă secundară, războiul apare la Giraudoux și în piesa *Electra*, dramaturgul rămânând ancorat în familia atridă însă într-o altă eră. Dacă în piesele precedente este rememorat Războiul Troian, lucrarea de față prezintă atitudinea grecilor în timpul invaziei corintienilor în Argos. Luptători desăvârșiți, aheii au nevoie de sprijinul conducătorului pentru a putea ține piept inamicului: „Cer un bărbat, un rege!” (*Electra*, p.335), însă înscăunarea frauduloasă a lui Egist după moartea lui Agamemnon nu se arată a fi pe placul poporului: „Garda e gata de luptă. Dar mormăie în barbă. Niciodată nu s-a supus de bunăvoie unei femei” (*Electra*, p.335).

Lipsa unui strateg destabilizează Argosul, astfel că inamicul reușește cu ușurință să se infiltreze în cetate: „năvălesc corintienii... au pătruns de cu noaptea pe pământul nostru” (*Electra*, p.335) și să pună în pericol siguranța acesteia: „Marginile cetății sunt în flăcări” (*Electra*, p.335).

Privit acum din perspectiva apărătorului, războiul se arată periculos pentru poporul grec, greu încercat de soartă, care într-o perioadă anterioară cucerea ținuturi, iar acum se chinuie să supraviețuiască: „Au poruncă să nu lase din Argos decât un morman de ruine” (*Electra*, p.335). Vina pentru această situație o poartă actualul conducător, regele Egist, cel care pune pe primul plan problemele personale uitând cu desăvârșire de interesele țării: „Egist mai are să lămurească pentru veacuri procesul Agamemnon-Electra-Clitemnestra și pe urmă vine îndată” (*Electra*, p.343). Amânarea luptei din pricina intereselor proprii denotă lipsă de interes pentru soarta țării, situație aflată în contrast cu atitudinea regelui Agamemnon din piesele *Iphigenia* și *Atrizii*.

Astfel, tema războiului a scos în evidență atributele necesare conducătorilor, dar și soldaților, precum și principiile de ghidare ale societății în lupta pentru menținerea păcii.

c. Războiul sub egida zeilor

Privind către piesele a căror temă este războiul, observăm că umanitatea apare sub conducere totală a zeilor numai în lucrarea *Amfitrion 38*.

În piesa franceză, tema războiului apare ca un pretext al zeilor pentru satisfacerea unor capricii. Dorința lui Jupiter de a o avea alături pe muritoarea Alcmena declanșează din senin un război în care este implicat direct soțul tinerei: „Depărtează-l pe soț...Fă să i se declare război Tebei” (*Amfitrion 38*, p.7). Cunoscut drept conducător responsabil, Amfitrion se va afla în fruntea armatei, gata să lupte pentru binele țării, iar locul acestuia în familie va fi luat de zeul îndrăgostit. Dragostea pentru cetate îl face pe Amfitrion să nu șovăie la îmbrăcarea uniformei

militare, iar părăsirea familiei pentru cauza nobilă a războiului nu pare să afecteze moralul luptătorului.

Privind către cauzele războiului, putem spune că acestea depășesc puterea de înțelegere a omului de rând, a muritorului care trebuie să se supună destinul nedrept în cele mai multe cazuri. Declararea războiului pentru o dorință înfimă a lui Jupiter, respectiv minutul de iubire cu Alcmena, demonstrează încă o dată supremația divinității în rândul omenirii: „Fă să i se declare război de către o țară prietenă...Doar suntem zei” (*Amfitrion* 38, p.7).

Ca și în piesa *Război cu Troia nu se face*, opoziția război-pace apare într-o dublă perspectivă: războiul este produsul dorințelor divine, în timp ce pacea este specifică omenirii. Urât de muritori: „Blestemat fie războiul!” (*Amfitrion* 38, p.11), războiul face totuși parte din ființa umană, iar definiția dată acestuia de către un războinic denotă atributele pentru care umanitatea îl acceptă: „Este egalitatea, este libertatea, fraternitatea: este războiul!” (*Amfitrion* 38, p.13). Chiar și muritoarea Alcmena a presimțit pericolul duelului, însă se simte ușurată că cel care-i amenință fericirea este războiul, „o primejdie cinstită” (*Amfitrion* 38, p.20).

La polul opus apare pacea, acel „interval dintre două războaie” (*Amfitrion* 38, p.9) la care omenirea aspiră neîncetat. Pacea este o proclamație rostită constant de oameni și promovată de Amfitrion, în speranța că aceasta va fi menținută în societate cât mai mult timp. Salutul războiului: „Război: Salut!” (*Amfitrion* 38, p.14) vine în opoziție cu „ecoul păcii” (*Amfitrion* 38, p.12), dualitatea zei-oameni fiind de fapt războiul pentru putere.

Privind către recurența simbolurilor, în piesă observăm sulița, sabia și lancea, însemne ale duelului pe care luptătorii le folosesc pentru obținerea victoriei: „Îi lovesc cu sulița, îi dobor cu lancea și le tai gâtul cu sabia, pe care le-o las în rană...” (*Amfitrion* 38, p.18).

O influență a zeilor asupra luptei se observă și în lucrările *Casandra* a lui Nicolae Iorga, *Război cu Troia nu se face* a lui Jean Giraudoux, *Iphigenia* a lui Mircea Eliade și *Atrizii* a lui Victor Eftimiu, însă este mult mai mică, lăsând omul cu impresia clădirii propriului destin.

Astfel, în piesa lui Mircea Eliade zeii sunt aduși în discuție de protagonistă încă din momentul aflării destinului cetății, tânăra apelând chiar la ajutorul lor: „Cetatea arde! Zei! Scăpați casa mea scumpă și pe bătrânu-mi tată! Iertați și pe Hecuba” (*Casandra*, p.13). Puterea zeiască este declarată constant de eroina prezicătoare: „Ce pot face eu, omul, când zeii altfel vreau?” (*Casandra*, p.59) și ulterior este înțeleasă și de populația Troiei: „Se va spune cetății ...sentința zeilor” (*Casandra*, p.66), întreaga societate sperând la ajutorul divin în războiul ce amenință cetatea. Importanța zeilor se vede și din rugăciunile adresate cu ardoare de tânăra Casandra pentru împiedicarea duelului, dar și de lipsa răspunsului divin care arată că destinul omului este prestabilit: „Așa se-ndură zeii pe care i-ai rugat?” (*Casandra*, p.70). Solicitarea sprijinului divin vine și din partea regelui Priam, respectiv în momentul declanșării războiului, atunci când conducătorul conștientizează nimicnicia omului și supremația zeilor: „O, zei, voi toți din ceruri și din pământ, săriți!” (*Casandra*, p.57).

Destinul omului sub egida zeilor apare și la Giraudoux în piesa *Război cu Troia nu se face*, unde zeița Venus⁷ este slăvită pentru apariția Elenei în Troia: „Slavă lui Venus!...Venus ne-a dăruit-o pe Elena!” (*Război cu Troia nu se face*, p.123), iar Iris⁸ este trimisă în cetate pentru a comunica poporului voința zeilor. Opiniile contradictorii cu privire la posibilitatea declanșării războiului susțin supremația zeilor. Dacă zeița Afrodita⁹ apără iubirea celor doi tineri: „Afrodita mă trimite să vă spun că iubirea este legea lumii...vă interzice să-l despărțiți pe Paris de Elena. Altfel va fi război” (*Război cu Troia nu se face*, p.185), Pallas¹⁰ susține contrariul: „rațiunea este legea lumii...Vă poruncește să o despărțiți pe Elena de Paris, altfel va fi război.” (*Război cu Troia nu se face*, p.185). Intervenția Zeului Suprem adus în discuție de masagera Iris, impresionează prin diplomația arătată în discursul avut cu Hector și Ulise, însă nu soluționează conflictul între cele două țări. Zeus¹¹ „lasă în seama celor doi negociatori să-i despartă pe Elena și pe Paris, fără să-i despartă totuși...Iar ei să facă așa ca să nu fie război” (*Război cu Troia nu se face*, p.186), dând impresia că omul este cel care decide pentru soarta sa.

Și în piesa *Iphigenia*, lumea este guvernată de zei, aceștia influențând parcursul omenirii și bineînțeles războiul. Declanșat de greci din dorința de a obține „cetățile bogate și corăbiile pline cu pietre scumpe” (*Iphigenia*, p.7) ale Troiei, războiul se găsește sub tutela zeilor, aceștia coordonând pașii ostașilor după voința proprie. Răzvrătirea armatei contra propriului conducător este semn că zeii guvernează lumea, iar nevoia împlinirii voinței divine este absolut necesară pentru conviețuire.

Considerați intangibili prin deciziile luate, zeii nu arată niciodată îndurare pentru oamenii aflați în suferință: „cum aș putea nădăjdui să schimb voința zeilor?!” (*Iphigenia*, p.12). Cazul Agamemnon și nevoia de sacrificiu uman impus acestuia este un exemplu pentru omenire care arată supremația divină. Zeița Artemis este cea care cere jertfa fiicei regelui Agamemnon în schimbul sprijinului oferit pe mare armatei grecești: „Zeița Artemis a cerut pe Iphigenia” (*Iphigenia*, p.14). Aceasta nu se lasă înduplecată, iar furtuna care chinuie soldații de luni bune nu încetează la rugăciunile ostașilor și ale conducătorilor, ci impune un preț mult mai scump. Moartea survenită în urma jertfei este semn al guvernării zeilor pe pământ, destinul omenirii fiind sub imboldul divin.

Și în *Atrizii* apare intervenția divină în actul războiului, zeii fiind aduși în discuție prin prisma ajutorului oferit armatei grecești în drumul spre Troia: „Am navigat spre Troia, sub ziduri ne-am oprit și zeii ne-ajutară” (*Atrizii*, p.47). Invocarea divinității în momentele de impas este redată și de dramaturgul român, Zeus fiind cel care „i-a arătat nimicnicia” (*Atrizii*, p.49) conducătorului aheu prin victoria aparentă în Troia și răzvrătirea propriei armate la întoarcerea acasă. Ca și în celelalte piese, zeița Arthemis apără războiul de jertfa cerută regelui: „I-am

⁷ Conform lui Victor Kernbach, Venus este denumirea dată de romani zeiței frumuseții, Afrodita.

⁸ Conform lui George Lăzărescu, Iris este zeița mesageră în mitologia greacă.

⁹ Conform lui Victor Kernbach, Afrodita este zeița iubirii și a frumuseții.

¹⁰ Conform lui George Lăzărescu, Pallas este zeul războiului în mitologia greacă.

¹¹ Conform lui George Lăzărescu, Zeus/ Zeus este zeitatea supremă, zeul cerului și al fulgerelor.

mai promis odată, nu mi-am ținut cuvântul...zeiței Artemis!” (*Atrizii*, pp.56-57), însă Victor Eftimiu intuiește pretextul revoltei și divulgă adevăratul motiv: „oamenii lovesc...și proorocul Kalkas s-a pus să răzvrătească oastea în numele augustei mâinii olimpiane!” (*Atrizii*, p.50). Însă, indiferent de cât de mare este influența divină, războiul este o certitudine, iar societatea trăiește la intensitate maximă duelul, implicarea individului fiind absolut necesară pentru supraviețuire.

Deși imaginea războiului este redată diferit de cei patru scriitori, cauzele războiului, traiectoria lui, dar și finalitatea este aceeași în toate piese. Diferența apare în modul în care se bravează curajul eroilor, fiecare piesă scoțând în evidență trăsături care impactează societatea în care piesele sunt puse în scenă.

Astfel, modul original în care dramaturgii moderni tratează tema războiului, aduce un plus valoare lucrărilor, îndemnând cititorul să mediteze asupra contextului politic în care trăiește. Astfel, scriitorii francezi și cei români reușesc să traseze o paralelă între Europa primei jumătăți a secolului trecut, care amenințată de război nu întreprinde nicio măsură pentru anihilarea pericolului, și situația similară din perioada antică a Războiului Troian.

Bibliografie

- CIOCÂRLIE, Alexandra, *În dialog cu anticii*, București, Editura Cartea Românească, 2014.
- EFTIMIU, Victor, *Atrizii*, București, Editura „Cultura Poporului”, 1939.
- ELIADE, Mircea, *Iphigenia*, în *Coloana nesfârșită. Teatru*, ediție și prefață de Mircea Handoca, București, Editura Minerva, 1996.
- GIRAUDOUX, Jean, *Amfitrion 38*, Teatru în românește de Dinu Albușescu, Editura pentru Literatură, 1966.
- GIRAUDOUX, Jean, *Electra*, Teatru în românește de Dinu Albușescu, Editura pentru Literatură, 1966.
- GIRAUDOUX, Jean, *Război cu Troia nu se face*, Teatru în românește de Dinu Albușescu, Editura pentru Literatură, 1966.
- IORGA, Nicolae, *Cassandra*, Ediția 6 din Biblioteca Literară, Vălenii de Munte, Editura Fondul „Cuvântul”, 1931.
- KERNBACH, Victor, *Dicționar de mitologie generală*, București, Editura Albatros, 1995
- LĂZĂRESCU, George, *Dicționar de mitologie*, București, Casa Editorială Odeon, 1992.